

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ОНОМАСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 811.161.2+811.162.4:81'373.2

doi: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2019.71.10291>

ОНОМАСТИКА В ДЗЕРКАЛІ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Світлана Пахомова

*Пряшівський університет,
Філософський факультет,
Інститут україністики і центральноєвропейських студій,
вул. 17 новембра, 1/482, Пряшів, Словаччина, 08078,
тел. +421 944 776 728, +38 050 5233320
e-mail: svitlana.pakhomova@unipo.sk*

Досліджено передачу словацьких антропонімів (прізвищ) і топонімів у сучасних текстах офіційно-ділового, наукового і публіцистичного стилю української мови, визначено сучасні тенденції в цій сфері, проаналізовано особливості їх транспозиції з погляду чинних орфографічних норм, запропоновано шляхи вирішення складних питань.

Ключові слова: словацько-український переклад, власне ім'я, транспозиція оніма, словацьке прізвище, топонім, орфографічні норми.

Постановка проблеми. Поглиблення економічних, політичних, культурних і людських відносин між Україною і Словаччиною знаходять відображення й у мові. У різних стилях сучасної української мови – офіційно-діловому, науковому і публіцистичному – все частіше виявляється інтерес до сусідньої держави і разом з цим невпинно збільшується кількість онімів, пов'язаних зі словацькими реаліями. Водночас їх транспозиція викликає низку проблем, різночитань і помилок, які потребують уваги й фахового вирішення. Через неправильну передачу антропоніма його носій може натрапити на серйозні проблеми в юридичній площині, тому при перекладі власних назв особи треба бути особливо уважним. Окрім того, власна назва – це надзвичайно важлива ланка в міжкультурній комунікації, своєрідна точка опори, адже складно знайти текст – усний або письмовий, в якому б не вживалася пропріальна лексика. Прикро, коли власні назви громадян інших країн транспонуються без поваги і до антропонімів, і до їх носіїв, це помітно проявилось в численних публікаціях українських медіа про брутальне вбивство молодого словацького журналіста, його прізвище (Ján) *Kuciak* українською мовою транспонувалося в кількох різновидах: *Куцак*, *Куцяк*, *Кучак*, *Куціак* (порівняймо також власне іменування ректора Центрально-Європейського університету в м. Скалиця, *Heidy Schwarczová* передається в українських медіа як *Хайда Шварцзова*, *Хайді Шварцзова*, *Гейде Шварцзова*, тоді як єдиним правильним способом передачі тут є антропонім *Гайді Шварцова*).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Потреба у фахових працях, присвячених особливостям передачі власних назв у процесі перекладу, реалізувалася в низці спеціальних статей і монографічних досліджень на цю тему (О. О. Реформатський, Л. В. Щерба, О. В. Суперанська, Б. А. Старостін, Р. С. Гиляревський, А. Г. Гудманян, Д. І. Єрмолович та ін.). Переважна більшість із них ґрунтується на матеріалі двох світових мов – англійської і російської (або принаймні одної з них). При цьому розв’язання проблеми перекладу власних назв по лінії двох слов’янських мов (за винятком російської) залишається актуальним. На це вже звертала увагу українська болгаристка Ольга Албул у статті “Передача слов’янських онімів українською мовою: норма і сучасна практика”: “У процесі аналізу літератури із згаданої проблематики впадає у вічі той факт, що «списи ламаються», в основному, щодо передачі чужомовної лексики з неслов’янських мов. Складається враження, що з правилами передачі слов’янських онімів у нас все гаразд. Але практика (писемна і усна) засвідчує інше – надзвичайний різнобій, різноваріантність, непослідовність у правописі слов’янських власних назв” [2: 23].

Говорячи про транспозицію власних назв при перекладі зі слов’янської на слов’янську мову, не можна залишити поза увагою довідник Р. С. Гиляревського і Б. А. Старостіна “Іноземні імена та назви в російському тексті” [4: 230–235], який містить переклад власних назв з 18 європейських мов, у тому числі зі словацької, та Д. І. Єрмоловича “Власні імена на стику мов і культур: запозичення і передача власних назв з точки зору лінгвістики і теорії перекладу”, де подано транспозицію власних імен з чеської та словацької мов російською [6: 187–190]. Ці дослідження не вирішують проблему транспозиції словацьких онімів в українській мові. Окремі праці в цій сфері – перші ластівки [8; 10; 11; 16]; досі ми не маємо спеціальних праць – монографій, словників, довідників, присвячених передачі власних назв зі словацької (ширше – слов’янських мов) на українську.

Актуальність дослідження. Варто підтвердити, що в нашій вітчизняній практиці склалася багаторічна традиція неуваги ба навіть неповаги до пропріальної лексики при перекладі: її не вводять у двомовні словники, автори підручників з перекладознавства, як правило, не торкаються складних питань передачі ономастичної лексики. “Але такий підхід базується на глибокій помилці. Власні назви справді допомагають долати мовні бар’єри, але у своєму споконвічному мовному середовищі їм притаманна складна смислова структура, унікальні особливості форми й етимології, здатність до видозміни та словотворення, численні зв’язки з іншими одиницями і категоріями мови. При передачі імені іншою мовою більша частина цих властивостей втрачається. Якщо не знати або ігнорувати ці особливості, то перенесення імені на інший лінгвістичний ґрунт може не тільки не полегшити, але й ускладнити ідентифікацію носія імені” [6: 3].

Мета дослідження – на матеріалі сучасних текстів офіційно-ділового, наукового і публіцистичного стилів української мови простежити передачу словацьких прізвищ, визначити сучасні тенденції їх транспозиції, проаналізувати їх уживання з погляду чинних орфографічних норм, знайти шляхи вирішення складних питань.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що власні назви не перекладаються, а транспонуються, переносяться в мову-реципієнт відповідно до правил практичної транскрипції, які в ній діють. Аналіз перекладних текстів, а також оригінальних українських джерел з використанням словацьких антропонімів і

топонімів дає нам підстави констатувати абсолютизацію тези про перевагу транскрипції власних назв над транслітерацією. На жаль, прикрі помилки при транспозиції словацьких онімів українською мовою трапляються дуже часто, в тому числі й у працях авторитетних авторів. Ці помилки можна звести до кількох позицій.

1. Транспозиція антропонімів (прізвищ).

1.1. У перекладних текстах словацькою мовою ми досить часто натрапляємо на неправильну передачу словацьких прізвищ ад'єктивного типу, наприклад, прізвище словацького літературознавця українського походження *Neverlý* часто помилково передають як *Неверлі* або *Неверли* замість нормативного *Неверлий*; у статті “Українці в Словаччині” Вікіпедії голову “Словацько-українського товариства” неправильно записано *Михал Черни*, хоча його власна іменування *Michal Čorný* має транспонуватися як *Михал Чорний*. Сучасний український правопис констатує: “Прикметникові закінчення білоруських прізвищ *-ы*, чеських *-у* (*треба додати словацьких -ý – авторська примітка. – С. П.*), польських *-у*, болгарських *-и* передаються через *-ий*: Бялий, Гартний, Гуляшкий, Неврлий, Неєдлий, Новотний, Палацький” [14: 15], – на практиці ми зустрічаємося з його порушенням. Наприклад, прізвище відомого словацького історика, наукового співробітника Словацької академії наук *Stanislav Konečný* замість правильного *Конечний* помилково передають як *Конечни* чи *Конечні*: “З доповідями на конференції у перший день її роботи виступили ... словацькі науковці – доценти Станіслав *Конечни...*” [День від 1.07.2016]; “Розібратися у цьому ... допоміг історик зі Словаччини Станіслав *Конечні*” [ПроЗахід від 26.05.2016]; прізвище відомого словацького дослідника гідронімії доцента Юрая Гладкого (*Juraj Hladký*) в українських джерелах іноді передають неправильно: “Гладки Юрай, доктор філології (Трнавський університет у Трнаві, Словаччина)” [1: 306], іменування колишнього міністра економіки Словаччини подано як Томаш *Малатинські* [Обозреватель від 4.04.2012] замість *Малатинський*.

Елімінація кінцевого приголосного *й* у прізвищах ад'єктивного типу і відповідно його завершення голосним сигналізує про втрату деклінації, а отже, призводить до їх граматичної деформації, а це не припустимо, адже за нормами як української, так і словацької мов прізвища ад'єктивного типу відмінюються.

1.2. Білінгви, які використовують словацькі оніми в українському тексті, знаходяться під впливом словацької мови, в якій звук [ц] є твердим, і тому всупереч українській нормі передають прізвища з фінальним *ц* без м'якого знака: *Моравец*, *Купец*, *Оравец* замість правильного *Моравець*, *Купець*, *Оравець*. Окрім того, м'який знак не завжди ставлять у прізвищах з суфіксом *-ськ-*, записуючи *Зволенска* замість правильної форми *Зволенська*.

1.3. Спостерігається різнобій у передачі суфікса патронімічного походження *-іч*: наприклад, прізвище словацького політичного діяча, віце-президента Єврокомісії *Maroš Šefčovič* в українських повідомленнях передають і як *Шефчовіч*, і як *Шефчович*; прізвище колишнього ректора Пряшівського університету *René Matlovič* у багатьох українських джерелах – як наукового, так і публіцистичного стилю – передається помилково як *Матловіч*; прізвище словацького мовознавця *Slavomír Ondrejovič* – як *Ондрейовіч* [17/12: 32; 17/14: 36–41], 26-річний *Filip Rybanič*, якого вже охрестили “словацьким Сноуденом”, – помічник депутата опозиційної партії “Свобода і солідарність” – як *Рибаніч*; лідер “Звичайних людей” *Igor Matovič* – як *Матовіч* [Дзеркало тижня, 2016, № 35], прізвище міністра культури Словацької Республіки записують то як *Мадьярич*, то як *Мадьяріч*, хоча відповідно до чинних

норм української орфографії [14: 116] прізвища слов'янського походження з суфіксом -ич (-евич, -ович) мають писатися з літерою *и*: *Шефчович, Палкович, Матлович, Матович, Ондрейович, Рибанич* тощо.

До речі, в текстах, написаних українцями Словаччини, зокрема у статтях газети “Нове життя” – органу Союзу українців-русинів Словаччини – такі помилки не трапляються.

Окрім того, в указаних прізвищах патронімічного типу, запозичених у попередню епоху й адаптованих на ґрунті української мови, помилок звичайно не припускаються: *Духнович, Павлович*.

Варто відзначити й таку тенденцію: у прізвищах жінок суфікс *-ич* регулярно передається через *і*. Наприклад, іменування першої жінки прем'єр-міністра Словаччини в українських джерелах пишеться винятково *Івета Радічова*, хоча в правилах українського правопису серед прикладів наведено прізвище *Радич* [14: 116], прізвище директора Літньої школи SAS у Братиславському університеті імені Коменського також в українських текстах передається через *і* – *Яна Пекаровічова*.

Часом натрапляємо на певну невідповідність у передачі суф. *-іс* у тій самій праці, коли в прізвищах чоловіків послідовно дотримано норму, наприклад: *Сладкович* [15:112], *Гашипарович* [15: 130], *Мігалкович* [15: 136], *Шимонович* [15:136], *Коленич* [15: 141], *Палкович* [15: 143], *Духнович* [15: 145], *Юркович* [15: 160], *Баніч* [15: 172] тощо, а от у прізвищах жінок її порушено: *Єва Борушовічова* [15: 151], *Яна Пекаровічова* [15: 154].

1.4. Чи не найчастіше в сучасних текстах відзначається порушення норми при передачі словацьких прізвищ зі суфіксом *-ік*. Відповідно до українського правопису буква *і* в словацьких прізвищах має передаватися через *и*. Однак авторитетні українські слависти і поважні журналісти замість *Містрик* уживають *Містрік* [17/14: 32, 34; 17/15: 104], замість *Фурдик* – *Фурдік* [17/12: 7; 17/14: 7], замість *Долнік* – *Долнік* [17/14: 78; 17/11: 79; 17/11: 6], а також *Слободнік* [17/11: 118], *Петрік* [17/12: 32], *Банік* [17/12: 85], *Сулік* [Дзеркало тижня, 2016, № 35].

При цьому привертає увагу той факт, що в західнослов'янських прізвищах на *-ик*, запозичених раніше, проблем щодо правопису не виникає, порівняймо: *Масарик, Шафарик, Коперник, Фучик*. В одному контексті можуть перетинатися обидві тенденції, наприклад: “Пам'ятник *Штефаніку* хочуть відкрити на одній площі з бюстом Т. Г. *Масарику*, який уже встановлений у 2002 році” [Радіо Свобода від 18.02.2016].

Враховуючи вищевикладене, ще раз наголосимо, що випадки непослідовності при транспозиції пропріальної лексики простежуються навіть у невеликих контекстах, де по-різному передані прізвища однієї моделі, див.: “Глава Словаччини вручив укази про призначення новим міністрам. До складу кабміну увійшли: Ян Початек (міністр транспорту), Томаш *Малатинські* (міністр економіки), Марек *Мадьяріч* (міністр культури), Мартін Глвач (міністр оборони), Любомир Ягнатек (міністр сільського господарства), Ян Ріхтер (міністр праці, соціальних питань та сім'ї), Томаш Борець (міністр юстиції), Душан *Чаплович* (міністр освіти), Зузана *Зволенська* (міністр охорони здоров'я) та Петер Жига (міністр навколишнього середовища)” [Дзеркало тижня, 2016, № 35]: *Мадьяріч*, але *Чаплович*; *Малатинські*, але *Зволенська* (без *ь*).

1.5. Проблеми виникають при передачі прізвищ з дифтонгом *-іа-*, адже, як відомо, українській мові дифтонги не притаманні, спеціальних правил щодо них в

Українському правописі не передбачено. Це призводить до того, що українські автори записують одну особу в різних текстах по-різному, наприклад, прізвище колишнього міністра фінансів, а пізніше – міністра транспорту Словаччини (*Ján Ročiatek*) записують то як *Початек*, то як *Почіатек*.

Найбільше варіантів виявлено при транспозиції прізвища колишнього прем'єр-міністра Словацької Республіки (*Vladimír Mečiar*): *Мечар*, *Мечяр*, *Мечіар*, *Мечуар*, *Меч'яр*, *Мечйар*. Вирішити вказану проблему спробуємо методом виключення. Передусім винесемо з цього ряду варіанти *Мечіар*, *Мечуар*, де вжито суміжні голосні. Далі викреслимо антроподиницю *Мечяр* як таку, що грубо порушує основні правила українського правопису. Можна було б зупинитися на формі *Мечар*, якби в словацькій мові не було прізвища *Mečár*, а воно існує й ідеально транспонується через цей варіант. Залишаються варіанти *Меч'яр* і *Мечйар*.

Про апостроф у власних назвах можна прочитати в двох фрагментах Українського правопису: в розділі *Групи приголосних з голосними* сказано, що в словах іншомовного походження та похідних від них апостроф пишеться перед **я, ю, є, ї** після приголосних **б, п, в, м, ф, г, к, х, ж, ч, ш, р** [14: 107]. Якщо вважати прізвище *Mečiar* іншомовним, то можна погодитися з написанням *Меч'яр*. Однак в Українському правописі наявний розділ *Фонетичні правила правопису слов'янських прізвищ*. Оскільки прізвище *Mečiar* слов'янське (від назви ремесла: той, хто виробляє мечі), спробуємо знайти рішення тут, але у відповідному параграфі відзначається, що апостроф пишеться після губних, задньоязикових і **р** перед **я, ю, є, ї** [14: 118], при цьому серед прикладів наведено винятково російські прізвища. Отже, враховуючи чинні правила орфографії, ми мали б зупинитися на формі *Мечйар*. Однак прізвище подібної структури *Burian* відповідно до чинних правил передається як *Бур'ян*. На нашу думку, було б логічніше ставити апостроф у всіх випадках, згідно з нормами правопису іншомовних прізвищ: *Бур'ян*, *Меч'яр*, *Поч'ятек*, *Пец'яр*, *Куц'як*. Але в разі сполучення з іншими приголосними (крім поданих вище) на місці дифтонга треба ставити літеру *я* без апострофа перед нею, наприклад, передавати прізвища *Habovštiaková* як *Габовштякова*, *Ološtiak* як *Олоштяк*.

1.6. Аналіз текстів українською мовою показує, що автори досить вільно поводяться з літерами *h* і *g* й часто у словацьких прізвищах з літерою *g* ставлять *г* замість нормативного *г*, наприклад: *Оргоньова* замість правильного *Орго^{нь}ова*. Очевидно, це пояснюється російським впливом, де відсутній звук [h]. Однак *і* в словацькій, і в українській мові звуки, що позначаються цими літерами, розрізняються артикуляційно й акустично, тому при транспозиції прізвищ їх треба послідовно розмежовувати: *h*→*г* та *g*→*г*: Не́чко *Гечко*, Gáll *Галл*, Grega *Грега*, Džoganík *Джоганик*, Gašparovič *Гашпарович* тощо.

1.7. При оформленні складених власних назв у тексті перекладу варто мати на увазі усталену послідовність компонентів у словацькій антропонімній формулі, відповідно до якої особове ім'я перебуває в препозиції до прізвища: Vincent *Blanár* *Вінцент Бланар*, Urban *Rusnák* *Урбан Руснак*. Ця послідовність компонентів у словацькій структурі *ім'я+прізвище* може порушуватися лише при складанні списків, реєстрів, каталогів за алфавітним порядком, у такому разі після прізвища словаки завжди ставлять кому: *Blanár, Vincent* або *Blanár, V.* Неувага до вказаної антропонімичної норми призводить до прикрих помилок, коли при відтворенні іменування словака українською мовою його ім'я плутають з прізвищем, як це відбулося, зокрема, коли в своєму повідомленні журналіст закарпатського видання

назвав Надзвичайного і повноважного посла СР в Україні пана Урбана РУСНАКА паном Р. Урбаном. Прикрі помилки трапляються й при перекладі українських антропонімів словацькою мовою [9: 11].

2. Транспозиція топонімів.

Загальновідомо, що географічні назви треба перекладати, спираючись на професійні довідники, словники, перевірені джерела в інтернеті. При передачі топонімів іншомовна назва відповідно до загального правила транспонується в українську мову засобами власної графічної системи та чинних орфографічних норм. Однак існують певні нюанси, коли відбувається відхилення від вказаного правила. На двох із них ми зосередимо свою увагу.

2.1. Транспозиція назв західноєвропейських країн не викликає проблем, оскільки фонематична структура їх кореневої частини здебільшого збігається в обох мовах, а тому перекладач або автор публікації легко знаходить актуальний відповідник (Poľsko – Польща, Nemecko – Німеччина, Moldavsko – Молдова, Rumunsko – Румунія і т. д.). Дещо складнішими можуть бути пошуки онімного еквівалента при відмінностях у коренях назв країн або їх регіонів (*Rakúsko – Австрія, Maďarsko – Угорщина, Lotyšsko – Латвія, Škótsko – Шотландія, Severné Írsko – Північна Ірландія*), у їх синтаксичній будові (*Čierna Hora – Чорногорія*) або фонетичній структурі (*Španielsko – Іспанія, Taliansko – Італія, Švajčiarsko – Швейцарія*), в назвах-паронімах (*Slovensko – Словацьчина, Slovinsko – Словенія*) або їх похідних (*slovenský – словацький, slovinský – словенський*).

2.2. Певні проблеми виникають при перекладі словацьких ойконімів західноєвропейського походження, які відрізняються і від оригіналу, і від українського еквівалента, зберігаючи свій історичний вигляд: *Atény – Афіни, Benátky – Венеція, Drážďany – Дрезден, Janov – Генуя, Kolín – Кельн, Kodaň – Копенгаген, Mníchov – Мюнхен, Regio – Регенсбург*.

2.3. Користувачі електронних джерел інформації подекуди надто довіряють інтернет-сайтам і посилаються на них як на вищу інстанцію щодо правильності перекладу. На жаль, там їх можуть чекати помилки, неточності, непослідовності. Останнім часом доводиться чути й читати: *Прешов, прешовський*. Споконвіку русини-українці, що історично становили етнічну основу населення Східної Словацьчини та українці суміжних територій, називали цей культурно-географічний центр *Пряшів* (ніколи не Прешов), а отже, відносний прикметник від цього топоніма – *пряшівський* (не прешовський). Подібне стосується також передачі власних назв інших населених пунктів, розташованих на цій території Словацьчини: *Bardejov – Бардіїв* (не Бардейов!), *Snina – Сніна* (не Сніна!), *Svidník – Свидник* (не Свіднік!), *Čierna nad Tisou – Чорна-над-Тисою* (не Чіерна-над-Тисою!), Кошіце, що має форму pluralia tantum, українською мовою має передаватися – *Кошиці*. Множинні топоніми згідно з правилами мають відмінюватися в обох мовах – і в словацькій, і в українській, і тому помилкова транспозиція Кошіце замість правильного *Кошиці* спотворює граматичну структуру цієї назви: неприпустимо вживати форми *їду в Кошіце, університет у Кошіце, біля Кошіце* – це помилка; правильно: *їду в Кошиці, університет у Кошицях, біля Кошиць*.

При передачі словацьких найменувань населених пунктів, розташованих на території компактного проживання русинів-українців Словацьчини, треба дотримуватися узусу, усталених мовленнєвих традицій місцевого населення, що зберігалися протягом багатомісячного проживання тут східнослов'янського етносу.

При транспозиції словацьких географічних назв історичних українських територій варто застосовувати основні правила транскрипції:

У словацькій мові	В українській мові
закінчення <i>-ý</i>	закінчення <i>-ий</i>
суфікс <i>-ov-</i>	суфікс <i>-ів-</i>
суфікс <i>-in-</i>	суфікс <i>-ин-</i>
суфікс <i>-ec-</i>	суфікс <i>-ець-</i>
фіналь <i>-ovce</i>	фіналь <i>-івці</i>
сполучення <i>št</i>	літера <i>щ</i>
зубний африкат <i>dz</i>	піднебінний африкат <i>дж</i>
<i>Velký</i>	<i>Великий</i>
<i>Vyšný</i>	<i>Вишній</i>
<i>Nižná</i>	<i>Нижня</i>
морфема <i>čiern-</i>	морфема <i>чорн-</i>

З правильною транспозицією географічних назв пов'язаний відповідний переклад відтопонімних прикметників та катойконімів – назв мешканців за належністю до населеного пункту, де вони проживають: *Пряшів – прашівський, прашівчани; Снина – синський, синчани; Меджилабірці – меджилабірський, меджилабірчани.*

У нижче наведеній таблиці представлено рекомендовані еквіваленти, які доцільно використовувати при передачі назв населених пунктів (відповідники 355 назв та похідних від них відтопонімних ад'єктивів і катойконімів див. у праці О. Лазорика “Наші місцеві назви і як їх уживати” [7]).

Стандартизована словацька назва	Український відповідник
Andrejová	Андрійова
Bajerovce	Баєрівці
Baranie	Баране
Bardejov	Бардіїв
Beloveža	Біловежа
Bodružal	Бодруджал
Brezovec	Березовець
Jakovany	Яков'яни
Jakubany	Якуб'яни
Jedlinka	Ялинки
Kyjov	Київ
Kobylnice	Кобильниці
Kolbasov	Ковбасів
Kožany	Козяни
Krajné Čierne	Крайне Чорне
Krajná Bystrá	Крайня Бистра
Livov	Львів

Закінчення таблиці

Miroľa	Мироля
Michalovce	Михалівці
Mestisko	Містисько
Nechválova Polianka	Нехваль Полянки
Nižný Orлік	Нижній Верлих
Nižná Olšava	Нижня Вільшава
Parihuzovce	Паризівці
Rovné	Рівне
Ruská Nová Ves	Руська Нова Весь
Ruské	Руський
Roškovce	Рушківці
Rešov	Ряшів
Sabinov	Сабинів
Svetlice	Светлиці
Smolník	Смілник
Snina	Снина
Starina	Старина
Stakčín	Стацин
Stakčianska Roztoka	Стацинська Розтока
Stročín	Сорочин
Strážske	Стразьке
Stropkov	Стропків
Ulič	Улич
Uličské Krivé	Улицький Кривий
Veľkrop	Викріп
Veľký Lipník	Великий Липник
Vislava	Вислава
Vyšná Jablonka	Вишня Яблінка
Vyšný Mirošov	Вишній Мирошів
Zbudská Belá	Збудська Біла
Závodie	Завіддя
Zboj	Збій

Звичайно, ці рекомендації стосуються переважно топонімів обмеженої території історичного проживання русинів-українців на Пряшівщини, тобто в північно-східній частині сучасної Словаччини.

Висновки. Зміни останніх десятиліть у Європі, посилення економічних, культурних, людських контактів між українцями і словаками знаходять відображення у мові. В українських текстах різних стилів – науковому, публіцистичному, офіційно-діловому, художньому – все частіше зустрічаємося зі словацькими власними назвами. Їх передача засобами української мови викликає немало питань, проблем, різночитань. Нині вже недостатньо роботи над помилками – практичні перекладачі, викладачі, студенти, білінгви, працівники адміністративних структур чекають від нас

конкретної роботи у вигляді нормативних праць. Окремої уваги потребує проблематика транспозиції українських онімів у словацькій мові.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні проблеми філології та перекладознавства / під ред. М. Е. Скиби. – Хмельницький : Міністерство освіти і науки України ; Хмельницький нац. ун-т, 2013. – 307 с.
2. Албул О. Передача слов'янських онімів українською мовою: норма і сучасна практика / О. Албул // *Studia Slavica*. Випуск 7: Віртуальний інститут словакістики. – Ужгород : УжНУ, 2007. – С. 22–28.
3. Гёте И. В. Поэзия и правда. Из моей жизни. – Москва : “Захаров”, 2003. – 736 с.
4. Гиляревский Р. С. Иностранные имена и названия в русском тексте: Справочник / Р. С. Гиляревский, Б. А. Старостин. – 3-е изд., испр. и доп. – Москва : Высшая школа, 1985. – 303 с.
5. Гудманян А. Г. Чужомовна пропріальна лексика у фонографічній системі української мови : у 3 кн. / А. Г. Гудманян. – Ужгород : Ужгородський держ. ун-т, 1999.
6. Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур: заимствование и передача имён собственных с точки зрения лингвистики и теории перевода / Д. И. Ермолович. – Москва : Р. Валент, 2001. – 200 с.
7. Лазорик О. Наші місцеві назви і як їх уживати. Словник місцевих літературних назв сіл (міст) Пряшівщини та похідних від них утворень / О. Лазорик. – Пряшів : Союз русинів-українців Словацької Республіки, 1994. – 104 с.
8. Медвідь С. М. Офіційне іменування особи у словаків та українців: проблеми норми / С. М. Медвідь // *Slovensko-ukrajinské vzťahy v oblasti národnostných menšín*. – Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 1999. – S. 28–33.
9. Пахомова С. М. Еволюція антропонімних формул у слов'янських мовах: монографія / С. М. Пахомова. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2012. – 344 с.
10. Пахомова С. М. Словацькі прізвища в дзеркалі перекладу / С. М. Пахомова // *Studia Slavica*, вип. 16: Словацька мова і література в дзеркалі перекладу / упорядн. та відп. ред. С. Пахомова, Я. Джоґаник. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2016. – С. 147–156.
11. Пахомова С. М. Транспозиція словацьких антропонімів в українській мові / С. М. Пахомова // *Студії з ономастики і етимології. 2015–2016* / відп. ред. О. П. Карпенко. – Київ : Кий, 2017. – С. 99–108.
12. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. – Москва : Наука, 1973. – 366 с.
13. Щерба Л. В. Транскрипция иностранных слов и собственных имен и фамилий / Л. В. Щерба // *Избранные работы по языкознанию и фонетике*. – Ленинград : Издательство Ленинградского университета, 1958. – Т. 1. – С. 153–162.
14. Український правопис / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – 3-тє вид., випр. й доп. – Київ : Наукова думка, 1990. – 240 с.
15. Kaša, P. Slovenská kultúra v súvislostiach (Úvod do štúdia) / Kaša, P. – *Maďar, O.* – Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2012. – 201 s.

16. Opalková, J. Mediácia interkultúrnej komunikácie II. Súdny prekladateľ / Opalková, J. – Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2016. – 190 s.

17. Studia Slovakistica (SS), вип. 1–18. – Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2001–2018.

REFERENCES

1. *Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva.* (2013) / pid red. M. E. Skyby. – Khmelnytskyi: Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Khmelnytskyi nats. un-t.

2. Albul, O. (2007). Peredacha slovianskykh onimiv ukrainskoiu movoiu: norma i suchasna praktyka. In: *Studia Slovakistica. Vypusk 7: Virtualnyi instytut slovakistyky.* Uzhhorod: UzhNU, 22–28.

3. Gyote, I. V. *Poeziya i pravda. Iz moey zhizni.* Moskva : “Zaharov”.

4. Gilyarevskiy, R. S., Starostin, B. A. (1985). *Inostrannyye imena i nazvaniya v russkom tekste: Spravochnik.* 3-e izd., ispr. i dop. Moskva: Vysshaya shkola.

5. Gudmanian, A. G. (1999). *Chuzhomovna proprialna leksyka u fonohrafichnii systemi ukrainskoi movy:* u 3 kn. Uzhhorod: Uzhhorodskiy derzh. un-t.

6. Ermolovich, D. I. (2001). *Imena sobstvennyie na styike yazykov i kultur: zaimstvovanie i peredacha imyon sobstvennyih s tochki zreniya lingvistiki i teorii perevoda.* Moskva: R. Valent.

7. Lazoryk, O. (1994). *Nashi mistsevi nazvy i yak yikh uzhyvaty. Slovnyk mistsevykh oliteraturnykh nazv sil (mist) Priashivshchyny ta pokhidnykh vid nykh utvoren.* Priashiv: Soiuz rusyniv-ukraintsiv Slovatskoi Respubliky.

8. Medvid, S. M. (1999). Ofitsiine imenuvannia osoby u slovakiiv ta ukraintsiv: problemy normy. In: *Slovensko-ukrajinské vzťahy v oblasti národnostných menšín.* – Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 28–33.

9. Pakhomova, S. M. (2012). *Evoliutsiia antroponimnykh formul u slovianskykh movakh: monohrafiia.* Uzhhorod: Vydavnytstvo Oleksandry Harkushi.

10. Pakhomova, S. M. (2016). Slovatski prizvyshcha v dzerkali perekladu. In: *Studia Slovakistica, vyp. 16: Slovatska mova i literatura v dzerkali perekladu / uporiadn. ta vidp. red. S. Pakhomova, Y. Dzhoganyk.* Uzhhorod: Vydavnytstvo Oleksandry Harkushi, 147–156.

11. Pakhomova, S. M. (2017). Transpozyciia slovatskykh antroponimiv v ukrainskii movi. In: *Studii z onomastyky i etymolohii. 2015–2016 / vidp. red. O. P. Karpenko.* Kyiv: Kyi, 99–108.

12. Superanskaya, A. V. (1973). *Obschaya teoriya imeni sobstvennogo.* Moskva: Nauka.

13. Scherba, L. V. (1958). Transkriptsiya inostrannykh slov i sobstvennykh imen i familiy. In: *Izbrannyye raboty po yazykoznaniiu i fonetike. T. 1.* Leningrad: Izdatelstvo Leningradskogo universiteta, 153–162.

14. *Ukrainskyi pravopys* (1990). / AN URSSR, In-t movoznavstva im. O. O. Potebni. 3-tie vyd., vypr. y dop. Kyiv: Naukova dumka.

15. Kasha, P., Madiar, O. (2012). *Slovenska kultura v suvislostiakh (Uvod do shtudia).* Preshov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity.

16. Opalkova, J. (2016). *Mediacia interkultúrnej komunikácie II. Súdny prekladateľ.* Preshov: Filozofická fakulta Preshovskej univerzity

17. *Studia Slovakistica, vyp. 1–18.* Uzhhorod: Vydavnytstvo Oleksandry Harkushi, 2001–2018.

*Стаття надійшла до редколегії 20. 04. 2019
прийнята до друку 10. 06. 2019*

ONOMASTICS IN THE MIRROR OF UKRAINIAN AND SLOVAK COMMUNICATION

Svitlana Pakhomova

Preshov University

Philosophy Faculty

Institute of Ukrainian Studies and Central European Studies

1/482, 17 Novembra, Str., Preshov, Slovakia, 080 78,

phone +421 944 776 728, +38 050 5233320

e-mail: svitlana.pakhomova@unipo.sk

The transformation of the onomastic categories in the process of their development has led to the asymmetry of the Slovak and Ukrainian anthroposystems and caused problems in their transposition, which are manifested in the inconsistency of translation. Due to the improper transfer of anthroponym, its carrier may encounter serious problems in the legal context, so when translating its own names one must be especially careful. The proper name is an extremely important link in intercultural communication. Unfortunately, sometimes the proper names of citizens of other countries are transposed without respect to both anthroponyms and their bearers.

The current Ukrainian spelling predominantly regulates the transmission of Russian onyms, while other Slavic languages remain out of sight.

In Ukrainian practice, there has been a long tradition of inattention to proprial vocabulary in translation: it is not introduced in bilingual dictionaries, the authors of textbooks on translation studies, as a rule, do not address the complex issues of the transfer of onomastic vocabulary. But this approach is based on a profound mistake. Own names really help to overcome language barriers, but in their original language environment they have a complex semantic structure, unique features of form and etymology, the ability to modification and word formation, numerous connections with other units and categories of language. When transferring a name in another language, most of these properties are lost. If one does not know or ignores these features, then transferring a name to another linguistic ground can complicate the identification of the bearer of the name.

The article studies Slovak personal names (last names and toponyms) used in Ukrainian texts on the basis of the current orthographic norms of modern Ukrainian language. It analyzes the variety of the transpositions and the most common mistakes when rendering Slovak last families and toponyms.

Keywords: Slovak and Ukrainian translation, proper names, onym transposition, Slovak last name, toponym, orthographic norms.